

BARBARA KINGSOLVER ASARLARI ORQALI YOSHLARDA EKOLOGIK ONGNI SHAKLLANTIRISH.

Kamolova Hakima G'ulomjon qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) yo'nalishi magistranti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada amerikalik yozuvchi, shoir, ijtimoiy faol, zamonaviy feminist Barbara Kingsolverning hayoti, hamda uning asatlaridagi tabiatga bo'lgan munosabatlarning yoritilishi haqida bayon qilingan. Bundan tashqari bugungi kun o'quvchisi uchun ta'limiy-tarbiyaviy ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ekofeminizm, Kingsolver, atrof-muhit, sanoatlashtirish, patriarxal, feminizm, texnologiya.

ANNOTATION: This article describes the life of the American writer, poet, social activist, contemporary feminist Barbara Kingsolver, as well as the coverage of the attitudes towards nature in her ASATs. In addition, the educational and educational significance for the student of today is revealed.

Keywords: ecofeminism, Kingsolver, environment, industrialization, patriarchal, feminism, technology.

АННОТАЦИЯ: В этой статье рассказывается о жизни Барбары Кингсолвер, американской писательницы, поэтессы, общественной активистки, современной феминистки, а также об освещении отношения к природе в ее произведениях. Кроме того, выявлено его воспитательно-образовательное значение для сегодняшнего читателя.

Ключевые слова: экоефеминизм, Kingsolver, окружающая среда, индустриализация, патриархальный, феминизм, технологии.

Insoniyat bugungi kunda nihoyatda dozarb, global muammolarga boy davrda hayot kechirmoqda. Ayniqsa hozirgi zamon postindustrial, axborotlashgan jamiyatda diniy va dunyoviy mafkuralarning o'zaro munosabati, ularning jamiyat hayotidagi o'rnini aniqlab olish va taraqqiyot yo'lida undan foydalanish yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Mavhum iqlim o'zgarishlari, terrorizm, iqtisodiy tushkunlik va ommaviy qirg'in qurollari bilan birgalikda ko'plab odamlar uchun xalqaro fobiya manbaiga aylanib qolgan. Texnologiyalarning rivojlanishi jahon iqtisodiy tizimlar o'rtasida sanoat korxonalarini rivojlantirish uchun raqobatni kuchaytiradi. Zavodlardan chiqadigan tutun, sanoat loyihalari natijasida ifloslanish, yashil gazdan ortiqcha foydalanish global isishning kuchayishiga olib keladi va sayyoramiz ekosferasiga halokatli ta'sir ko'rsatadi. Toboro keskinlashib borayotgan global muammolarni hal qilishda ularning kelib chiqishiga asosiy sabab bo'lgan, fan-texnika taraqqiyotiga tayanibgina hal qilib bo'lmaydi. Bu muammolarni hal qilish barcha imkoniyat va vositalarning maqsadga muvofiq tomon safarbar etilishini taqazo qiladi. Bu borada barcha siyosatchilar, olimlar, yozuvchilar, xullas "vatan fidoiylari" bosh qotirmoqdalar. Zamonaviy feminist yozuvchi Kingsolver bo'lib, u ushbu xalqaro inqirozga ustuvor vazifa sifatida qaraydi va o'z asarlarini ekologik muammolarni hal qilishga bag'ishladi.

Kingsolver jamiyat hayotida ijtimoiy faollikni ko'rsatib bera olgan ayol hisoblanadi. U asarlarida jamiyatdagi feministik va ekologik tashvishlarni munozarali g'oyalar, grafik tafsilotlarda gapiradi va narsalarni yaxshilashga yordam berishga harakat qiladi. U ijtimoiy adolatsizliklar haqida yozadi va muhim masalalarni ta'kidlaydi. Kingsolver shaxsning o'ziga xosligini oshirish orqali jamiyatni yaxshilashga harakat qiladi.

Kingsolver inson huquqlari masalalari bilan shug'ullanishdan tashqari, asosan ekologik muammolarga e'tibor qaratadi va o'z fantastikasini industrializm va kapitalizmning tabiatga yetkazayotgan ekologik zarariga bag'ishlaydi. Uning ayol qahramonlari ona tabiat bilan qanday

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

munosabatda bo'lishni va insonning atrof-muhitni suiste'mol qilish oqibatlarini tushunishga intiladi. Kingsolver insonning tabiatga bo'lgan munosabatining ahamiyatini ta'kidlaydi va o'quvchilar orasida ekologik ongni tarqatishga umid qilib, ekotizmni noto'g'ri boshqarishidan ogohlantiradi (Ballard 330-31).

Barbara Kingsolver 1955 yil 8 aprelda Merilend shtatining Annapolis shahrida tug'ilgan va Kentukki shtatining Karlisl shahrida o'sgan. U yetti yoshida oilasi Kongoning Leopoldvill shahriga ko'chib o'tdi, u erda otasi sog'liqni saqlash sohasida ishlagan¹. O'rta maktabni tugatgandan so'ng, Kingsolver Indiana shtatining Grinkastl shahridagi Depau universitetiga o'qishga kirdi va u yerda musiqa stipendiyasini oldi, lekin keyin biologiya kursiga o'tdi². O'qish paytida u Vetnam urushiga qarshi mitinglarda qatnashgan. O'qishni tugatgandan so'ng, Arizona universitetida aspiranturaga o'qishga kirdi va termitlarning ijtimoiy hayotini o'rgandi. O'z faoliyatini 1980-yillarda gazeta va jurnallarda chop etish bilan boshlagan. Shu vaqtning o'zida kimyogar Jozef Xoffmanga turmushga chiqdi va 1987 yilda qizini dunyoga keltirdi.

2010 yilda Orange mukofoti sovrindori, Pulitser mukofoti va Pen/Folkner Amerika adabiy mukofotiga nomzod bo'ldi.

Kingsolverning birinchi romani Neon daraxtlari 1988 yilda nashr etilgan. Undan keyin 1990 yilda Animal Dreams va 1993 yilda Pigs in Heaven asarlari nashrdan chiqqan. Ammo 1998 yilda nashr etilgan The Poisonwood Bible romani unga mashhurlikni olib kelgan. Ushbu asarda Afrikadagi nasroniylik missiyasi doirasida Kongoga oilani olib ketayotgan nasroniy missionerining rafiqasi va to'rt qizi haqida hikoya qiladi. Roman Janubiy Afrika milliy kitob mukofoti sovrindori bo'ldi.³

Uning 2009-yilda chiqqan "Lakuna" romani 2010-yilda "Orange" mukofotiga sazovor bo'lgan⁴.

Kingsolver asarlarida inson huquqlari masalalari bilan shug'ullanishdan tashqari, ekologik muammolarga e'tibor qaratadi va o'z fantastikasini industrializm va kapitalizmning tabiatga etkazayotgan ekologik zarariga bag'ishlaydi. Uning ayol qahramonlari ona tabiat bilan qanday munosabatda bo'lishni va insonning atrof-muhitni suiiste'mol qilish oqibatlarini tushunishga intiladi. Kingsolver insonning tabiatga bo'lgan munosabatining ahamiyatini ta'kidlaydi va o'quvchilar orasida ekologik ongni tarqatishga umid qilib, ekotizmni noto'g'ri boshqarishidan ogohlantiradi (Ballard 330-31).

Hayvonlarning orzulari: tubjoy amerikalik an'analarga rioya qilish yilda hayvonlarning orzulari (1990), Kingsolver yosh Codi Nolinning hayoti haqida hikoya qiladi, u xayoliy shaharchadan kelgan ayol inoyat, Arizona, qishloq joylarini sanoatlashtirish atrof-muhitni qanday buzayotganini va butun joyni ifloslantirayotganini kuzatadi. Erkaklar nima bo'layotganiga beparvo bo'lishsa-da, ayollar tabiatni himoya qilish uchun tikuv va kaltak deb nomlanuvchi liga tuzadilar. Ushbu romandagi Kingsolver ayollari atrof-muhitni muhofaza qilish va odamlarga tabiatni suiiste'mol qilish xavfi to'g'risida ma'lumot berish uchun qurbon qilishga va o'z hayotlarini xavf ostiga qo'yishga tayyor bo'lgan jangari ayollar sifatida taqdim etilgan. Misol uchun, kodining singlisi halli Nikaraguaga qishloq xo'jaligini rivojlantirishni maqsad qilganida, u bu urushda bo'lgan mamlakatda o'z hayotini xavf ostiga qo'yayotganini hisobga olmaydi. Para-

¹ Kerr, Sarah (11 октября 1998). *"The Novel As Indictment"*. *The New York Times* (англ.). [Архивировано 3 мая 2018](#). Дата обращения: 9 марта 2018.

² *"AT LUNCH WITH: Barbara Kingsolver; Termites Are Interesting But Books Sell Better"*. *The New York Times* (англ.). 1 сентября 1993. [Архивировано 17 января 2018](#). Дата обращения: 9 марта 2018.

³ [Awards & Honors | Barbara Kingsolver](#). www.kingsolver.com. Дата обращения: 9 марта 2018. [Архивировано 19 марта 2018 года](#).

⁴ Mark Brown. [Barbara Kingsolver's The Lacuna beats Wolf Hall to Orange prize](#) (англ.). the Guardian (9 июня 2010). Дата обращения: 9 марта 2018. [Архивировано 31 июля 2017 года](#).

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

harbiy guruh tomonidan qatl etilishidan oldin Nikaragua, halli kodiga siyosiy kurash tufayli ayollarning o'lishi haqida yozadi. Halli isyonchilar tomonidan o'g'irlab ketilgan, suiiste'mol qilingan va otib o'ldirilgan. Codi xotiralarini ta'qib qiladigan uning ayanchli o'limi, romandagi ziddiyatli lagerlar tomonidan namoyish etilgan patriarxal va siyosiy tizimlar, maltreat ayollar va atrof-muhit. Codi sanoat kompaniyalari inoyatga kelishidan oldin go'zal tabiiy sahnalarning batafsil tavsifini beradi: Bu erdan ko'rinish bog'lar edi: Pekan, olxo'ri, olma...daraxtlar butun vodiy tubini Kanyon tomonlariga to'ldirdi. Konfeti rangidagi uylar Kanyon devoriga orqalari bilan uning chetidagi yonbag'irlarda joylashgan. (Milodiy 9) Kingsolver, Codi orqali, keyin tog' - kon kompaniyasi tomonidan buzilgan "uyatsiz ifloslanmagan osmon" (milodiy 8), bog'lar va yovvoyi tovuqlar bilan bu samoviy go'zal sahnaning yo'qolganidan afsuslanadi: "vodiyga qaragan qoyada eritish zavodining bitta g'ishtli tutunchasi odobsiz osmonga ishora qildi" (reklama 9). Pamela Odihning ta'kidlashicha, tabiatni kapitalistik tizim tomonidan materialistik sabablarga ko'ra yo'q qilish insonning tabiatni ekspluatatsiya qilish va boshqarish siyosatini oqlashda ishlatiladigan patriarxatning yana bir shakli (173). Daryoni juda ifloslantiradigan va Greys shahriga tahdid soladigan yaqin tog'larda Black Mountain Mining Company tomonidan olib borilgan tog' - kon loyihalariga erkaklarning passiv munosabati kingsolverning patriarxal tartibni yashirin tanqid qilishi va uning ayollarning ham, tabiatning ham azoblanishiga beparvoligini anglatadi. Maktabda biologiya o'qituvchisi sifatida Codi o'z o'quvchilariga tabiatni asrab-avaylashda rol o'ynash va sanoatchilik xavfini o'rganish zarurligi to'g'risida ko'rsatma beradi. U shogirdlarini daryoga sayohatga olib boradi va ular tog' - kon kompaniyasining suvga va butun hududga olib keladigan ifloslanishini kuzatadilar.

Masalan, "Hayvonlarning orzulari" (1990) asarida Kingsolver yosh Codi Nolinning hayoti haqida hikoya qiladi, u xayoliy shaharchadan kelgan ayol Arizona, qishloq joylarini sanoatlashtirish maqsadida atrof-muhitni qanday buzayotganini va butun joyni ifloslantirayotganini kuzatadi. Erkaklar nima bo'layotganiga beparvo bo'lishsa-da, ayollar tabiatni himoya qilish uchun tikuv va kaltak deb nomlanuvchi liga tuzadilar.

Ushbu romandagi Kingsolver ayollari atrof-muhitni muhofaza qilish va odamlarga tabiatni suiiste'mol qilish xavfi to'g'risida ma'lumot berish uchun qurbon qilishga va o'z hayotlarini xavf ostiga qo'yishga tayyor bo'lgan jangari ayollar sifatida taqdim etilgan. Misol uchun, Kodining singlisi Halli Nikaraguaga qishloq xo'jaligini rivojlantirishni maqsad qilganida, u bu urushda bo'lgan mamlakatda o'z hayotini xavf ostiga qo'yayotganini hisobga olmaydi. Para-harbiy guruh tomonidan qatl etilishidan oldin Nikaragua, Halli Kodiga siyosiy kurash tufayli ayollarning qurbon bo'lishi haqida yozadi. Halli isyonchilar tomonidan o'g'irlab ketilgan, suiiste'mol qilingan va otib o'ldirilgan. Codi xotiralarini ta'qib qiladigan uning ayanchli o'limi, romandagi ziddiyatli lagerlar tomonidan namoyish etilgan patriarxal va siyosiy tizimlar, maltreat ayollar va atrof-muhit yozuvchi tomonidan shunchalik mahorat bilan ochib berilganki, bu tasvirlar o'quvchiga o'z ta'sirini o'tkazmasdan qolmaydi. Codi sanoat kompaniyalari inoyatga kelishidan oldin bu joylarning go'zal tabiiy sahnalarning batafsil tavsifini beradi: "Bu yerda bog'lar bor edi: olxo'ri, olma...daraxtlar butun vodiy tubini Kanyon tomonlariga to'ldirdi. Konfet rangidagi uylar Kanyon devoriga orqalari bilan uning chetidagi yonbag'irlarda joylashgan". Keyin shunda manzaralar tog' - kon kompaniyasi tomonidan bog'lar va yovvoyi tovuqlar bilan go'zal sahnaning yo'qolganidan afsuslanadi:

Daryoni juda ifloslantiradigan va Greys shahriga tahdid soladigan yaqin tog'larda Black Mountain Mining Company tomonidan olib borilgan tog' - kon loyihalariga erkaklarning passiv munosabati Kingsolverning patriarxal tartibni yashirin tanqid qilishi va uning ayollarning ham, tabiatning ham azoblanishiga beparvoligini anglatadi. Maktabda biologiya o'qituvchisi sifatida Codi o'z o'quvchilariga tabiatni asrab-avaylashda rol o'ynash va sanoatchilik xavfini o'rganish

zarurligi to'g'risida ko'rsatma beradi. U shogirdlarini daryoga sayohatga olib boradi va ular tog' - kon kompaniyasining suvga va butun hududga olib keladigan ifloslanishini kuzatadilar.

Codi tog' - kon kompaniyasining rejasini to'xtatish va uning ifloslanishiga chek qo'yishni zarur deb biladi. U asosan tub amerikalik ayol faollardan tashkil topgan Stitch va Bitch Club-ga xabar beradi va ularning barchasi kompaniyaga qarshi namoyish o'tkazadilar. Ular jamoatchilik fikrini uyg'otishga va ommaviy axborot vositalarining e'tiborini qora tanli kompaniyaning tabiatga, shahar va shahar aholisiga qilayotgan yomonliklariga jalb qilishga va shu tariqa ularning xudbinligi va opportunizmini fosh etishga umid qilmoqdalar. Shaharni qutqarish uchun ushbu ayollar Greysni tarixiy joylarning Milliy reestrda ro'yxatdan o'tkazishga intilishadi. Bu kompaniyani to'xtatish va atrof-muhitni tejashning yagona yo'li. Kingsolver bu oq tanli va tubjoy amerikaliklar orqali ayollarning tabiat va uning ichida yashovchi mavjudotlarga nisbatan sezgir va fidoyi ekanliklarini ko'rsatadi.

Kingsolver hayvonlarga bo'lgan munosabatni ham chiroyli tarzda ochib bera olgan. Masalan, aynan shu asrda mahalliy amerikalik sifatida tabiatga mehribon va insonparvar munosabatda bo'lishiga qaramay, Loyd xo'roz jangiga qiziqadi. Codi va uning onasi Loydni hayvonlarga zarar etkazadigan ushbu zo'ravon va g'ayriinsoniy sport turidan voz kechishga ishontirishadi. Bu ayollarning atrof-muhitni va hayvonlarni muhofaza qilishdagi faol rolini ko'rsatadi.

Kingsolver asarlarida qahramonlarining tabiatga bo'lgan muhabbati, romantiklar va transsendentalistlarning sevgisini aks ettiradi, ular uchun tabiiy dunyoda hamma narsa uning jamoaviy go'zalligini ochib beradigan uyg'unlikda ekanligini ta'kidlaydi. Odamlar boshqa mavjudotlar bilan uyg'unlikda yashashlari, yer va tabiiy dunyo ustidan o'z vakolatlarini suiiste'mol qilmasliklari va ular yashayotgan ekosferani himoya qilishlari kerakligini uqtiradi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, Barbara Kingsolver jamiyatning og'riqli nuqtalarini ko'ra olgan vatanparvar ayol bo'lgan. U ekofeminizm gegemonik patriarxal dunyoning ayollarga va atrof-muhitga bo'lgan munosabatini qoralaydi. Asarlarida ayollar ekotizimdagi hamma narsaning o'zaro bog'liqligiga ishonishadi. Ushbu cheklovchi materialistik muhitda azob chekayotgan ayollar singari yer va hayvonlarga nisbatan yomon muomalada bo'linadi va ekspluatatsiya qilinadi. Kingsolverning qahramonlari bo'lgan ayollari tabiiy dunyo toqat qiladigan muammolarni hal qilishda faollik ko'rsata oladigan agentlardir. Ular an'anaviy patriarxal tizimni ifodalovchi erkak belgilaridan farqli o'laroq, ekologik ongga ega. Kingsolverni xavotirga solgan masala sanoatlashtirish natijasidagi ekologik ifloslanishi bilan bog'liq masalalardan iborat edi.

Uning romanlaridan kelib chiqadigan mazmun – insonning haddan tashqari Ona tabiatga bo'lgan munosabati – qazib olish, noto'g'ri qishloq xo'jaligi amaliyoti va tog'larni olib tashlash orqali tabiiy dunyoni suiiste'mol qilish xavfidan ogohlantirishdir. Kingsolverning inson tomonidan amalga oshiriladigan xudbin ishlarini va materializmini tanqid qilishi bugungi kunning ham dolzarb masalasi ekanligini anglatadi. Ushbu feminist yozuvchi asarlaridan foydalanish, o'quvchilari orasida Noosfera davrida ekologik va madaniy ongni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar:

1. Kerr, Sarah (11 октября 1998). "The Novel As Indictment". The New York Times (англ.). Архивировано 3 мая 2018. Дата обращения: 9 марта 2018.
2. "AT LUNCH WITH: Barbara Kingsolver; Termites Are Interesting But Books Sell Better". The New York Times (англ.). 1 сентября 1993. Архивировано 17 января 2018. Дата обращения: 9 марта 2018.
3. Awards & Honors | Barbara Kingsolver. www.kingsolver.com. Дата обращения: 9 марта 2018. Архивировано 19 марта 2018 года.

4. Mark Brown. Barbara Kingsolver's The Lacuna beats Wolf Hall to Orange prize (англ.). the Guardian (9 июня 2010). Дата обращения: 9 марта 2018. Архивировано 31 июля 2017 года.
5. Ruzieva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. *Ann. For. Res*, 65(1), 2719-2722.
6. Ruzieva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. *Язык и культура (Новосибирск)*, (23), 127-130.
7. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (85), 277-284.
8. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
9. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.